

Raport o stanie gminy Wałbrzych za rok 2022

STRATEGICZNE PROGRAMY ROZWOJU GMINY

SPIS TREŚCI

1	Prace nad projektem Programu Operacyjnego Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska (FEDŚ) 2021-2027	2
1.1	Propozycja alokacji środków finansowych dla ZIT AW	2
1.2	Petycja przedstawicieli samorządów reprezentujących dotychczasowe i nowe instrumenty terytorialne objęte finansowaniem ze środków unijnych w perspektywie 2021-2027 do Zarządu Województwa Dolnośląskiego.	3
1.3	Podsumowanie negocjacji ZWD z KE w sprawie zaakceptowania Regionalnego Programu Operacyjnego FEDŚ 2021-2027.	11
2	Fundusz Sprawiedliwej Transformacji dla Subregionu Wałbrzyskiego	13
2.1	Zatwierdzenie TPST WD dla Subregionu Wałbrzyskiego	13
2.2	Podział alokacji przekazanej przez ZWD dla Miejskich Obszarów Funkcjonalnych – ZIT WOF oraz ZIT POF.	18
3	Plan działań Zielonego Miasta Wałbrzycha	21

1 PRACE NAD PROJEKTEM PROGRAMU OPERACYJNEGO FUNDUSZE EUROPEJSKIE DLA DOLNEGO ŚLASKA (FEDŚ) 2021-2027

1.1 PROPOZYCJA ALOKACJI ŚRODKÓW FINANSOWYCH DLA ZIT AW

W połowie stycznia 2022 roku UMWD uruchomił oficjalne konsultacje społeczne projektu RPO Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska (FEDŚ) 2021-2027, które trwały przez 21 dni. W ramach konsultacji Prezydent Wałbrzycha wspólnie z samorządowcami gmin powęglowych Aglomeracji Wałbrzyskiej złożyli ponad 150 uwag do projektu tego dokumentu. W podsumowaniu uwag Prezydent sformułował postulaty skierowane do Zarządu Województwa Dolnośląskiego.

„Oczekujemy, że Zarząd Województwa Dolnośląskiego:

1. Dokona wspólnie ze wszystkimi interesariuszami tj. samorządami lokalnymi, przedsiębiorcami i organizacjami pozarządowymi, partnerami społecznymi rzetelnej analizy zaproponowanych wysokości alokacji na poszczególne cele Polityki Spójności UE w ramach FEDŚ, w oparciu o realne potrzeby i przy uwzględnieniu wypracowanych wspólnie najważniejszych priorytetów, a ostateczne kwoty i główne działania zostaną określone w pełnym dialogu i na zasadzie dochodzenia do konsensusu, szczególnie w zakresie wszechstronnej ochrony środowiska obszarów funkcjonalnych i ich dekarbonizacji, z uwzględnieniem celów Wojewódzkiego Programu Ochrony Powietrza.
2. Dokona wspólnie ze wszystkimi interesariuszami podziału alokacji na rzecz wszystkich 7 instrumentów terytorialnych, uwzględniającego zarówno rosnące różnice rozwojowe pomiędzy poszczególnymi częściami województwa, jak i potrzeby poszczególnych instrumentów.
3. Wycofa się z nie akceptowanej przez nas niskiej propozycji alokacji na 6 ZIT-ów i IIT w wysokości 202 mln EUR i uwzględniając unijną zasadę safety net, przeznaczy w ramach FEDS 2021-2027 na 7 dolnośląskich instrumentów terytorialnych przynajmniej 220 EUR na mieszkańca tych obszarów funkcjonalnych, czyli w sumie minimum 600 mln EUR.
4. Uwzględni bardzo dobre doświadczenia we wdrażaniu RPO WD 2014-2020 przez funkcjonujące ZIT-y, pozytywnie oceniane zarówno przez MFIPR, instytuty badawcze, KE jak i przedstawicieli samorządów i innych beneficjentów korzystających ze wsparcia ze środków UE w obecnej perspektywie finansowej, powierzając ZIT-om funkcję Instytucji Pośredniczących ze wsparciem finansowym w ramach pomocy technicznej na lata 2021-2027. W przypadku ZIT AW powierzy rolę Instytucji Pośredniczącej wraz z pomocą techniczną dla wdrażania środków z FST dla Subregionu Wałbrzyskiego.
5. Dokona ponownej analizy listy priorytetowych przedsięwzięć strategicznych stanowiących załącznik do FEDS 2021-2027 oraz będącej częścią Kontraktu Programowego z Rządem RP. Na obszarze większości IT zostały zdiagnozowane inwestycje w zakresie przedsięwzięć drogowych i kolejowych, które w ocenie samorządów lokalnych są kluczowe dla rozwoju obszarów funkcjonalnych. Brak konsultacji z samorządami i wnikliwej analizy powoduje, że w odczuciu wielu samorządów wskazane w Kontrakcie Programowym przedsięwzięcia nie mają charakteru priorytetowego i w przeciwieństwie do propozycji samorządów nie wymagają realizacji w trybie pilnym.

6. Ogłosi przejrzysty i rzetelny nabór strategicznych projektów niekonkurencyjnych skierowany do 7 instrumentów terytorialnych w ramach należnych województwu alokacji EFRR i EFS+, tak jak to zrobił w przypadku FST uchwałą z dnia 18 stycznia 2022 r. W naborze strategicznych projektów do EFRR potraktuje priorytetowo projekty, które nie zostały zrealizowane w ramach Kontraktu Terytorialnego na lata 2014-2020”.

Jednocześnie liderzy największych Instrumentów Terytorialnych (ZIT WROF, ZIT WOF, ZIT JOF, ZIT POF) objętych obecnym programowaniem unijnym wystosowali do władz samorządu wojewódzkiego apel w formie petycji, w której powtórzone zostały wspólne postulaty samorządowców związane z brakiem pełnego włączenia przedstawicieli wszystkich środowisk w prace nad regionalnym programem operacyjnym, oraz nieliczenie się z głosami i propozycjami dotyczącymi najważniejszych zapisów projektu FEDS.

Wrocław, 21.01.2022 r.

1.2 PETYCJA PRZEDSTAWICIELI SAMORZĄDÓW REPREZENTUJĄCYCH DOTYCHCZASOWE I NOWE INSTRUMENTY TERYTORIALNE OBJĘTE FINANSOWANIEM ZE ŚRODKÓW UNIJNYCH W PERSPEKTYWIE 2021-2027 DO ZARZĄDU WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO.

Szanowni Państwo,

My – samorządowcy reprezentujący instrumenty terytorialne objęte finansowaniem w ramach projektu programu operacyjnego FEDS 2021-2027, składamy na ręce Zarządu Województwa Dolnośląskiego petycję w sprawie zmiany prowadzonej obecnie przez Zarząd polityki podziału środków unijnych w ramach prowadzonych prac nad tym programem.

Oczekujemy, że Zarząd Województwa Dolnośląskiego (ZWD):

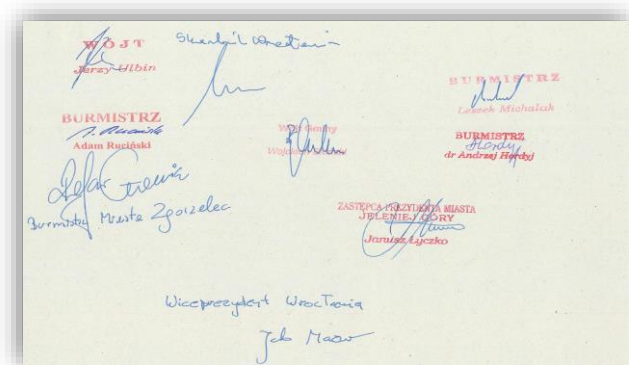
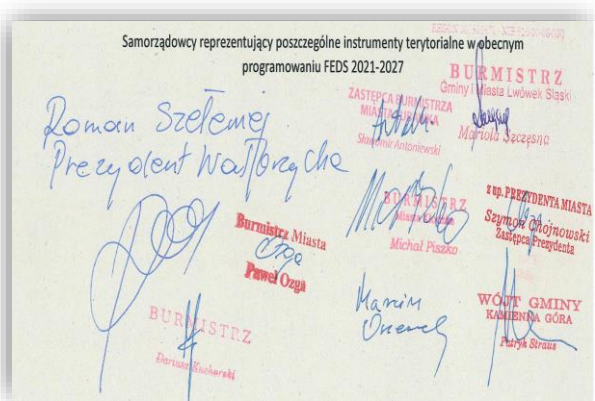
1. Będzie realizować zadania związane z programowaniem funduszy europejskich dla Dolnego Śląska (programu FEDS) zgodnie z przepisami prawa i przestrzegając w pełni zasad partnerstwa, opisanych w *Rozporządzeniu Delegowanym Komisji (UE) NR 240/2014 z dnia 7 stycznia 2014 r. w sprawie europejskiego kodeksu postępowania w zakresie partnerstwa w ramach europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych*. Do dziś ZWD nie uzgodnił w partnerstwie z interesariuszami w regionie najważniejszych wyzwań, głównych kierunków działań oraz alokacji należnych środków unijnych na poszczególne cele polityki spójności. Dodatkowo podejmowana jest próba narzucenia nam długiej listy pozakonkursowych projektów samorządu województwa, których udział w należnych województwu środkach z EFRR jest stanowczo zbyt wysoki.
2. Dokona wspólnie ze wszystkimi interesariuszami tj. samorządami lokalnymi, przedsiębiorcami i organizacjami pozarządowymi rzetelnej analizy zaproponowanych wysokości alokacji na poszczególne cele Polityki Spójności UE w ramach FEDS, w oparciu o realne potrzeby i przy uwzględnieniu wypracowanych wspólnie najważniejszych priorytetów, a ostateczne kwoty i główne działania zostaną określone w pełnym dialogu i na zasadzie dochodzenia do konsensusu, szczególnie w zakresie ochrony klimatu miejskich obszarów funkcjonalnych i ich dekarbonizacji, zgodnie z celami Wojewódzkiego Programu Ochrony Powietrza.

3. Dokona wspólnie ze wszystkimi interesariuszami podziału alokacji na rzecz instrumentów terytorialnych, uwzględniającej zarówno rosnące różnice rozwojowe pomiędzy poszczególnymi częściami województwa, jak i potrzeby poszczególnych instrumentów.
4. Uwzględni bardzo dobre doświadczenia we wdrażaniu RPO WD 2014-2020 przez dotychczasowe ZIT-y, wysoko oceniane zarówno przez MFIPR, instytuty badawcze, KE jak i samych mieszkańców. Ponownie przeanalizuje zaproponowane zmiany w zasadach wdrażania instrumentów ZIT w projekcie FEDS 2021-2027, przeprowadzi realne rozmowy z przedstawicielami samorządów wdrażających IT w obecnej perspektywie i wspólnie z nimi wypracuje formułę funkcjonowania instrumentów terytorialnych w regionie, adekwatną do potrzeb naszych mieszkańców i naszego doświadczenia.
5. Wycofa się z nie akceptowanej przez nas niskiej propozycji alokacji na IT w wysokości 202 mln EUR i uwzględniając unijną zasadę safety net, przeznaczy w ramach FEDS 2021-2027 na 7 dolnośląskich instrumentów terytorialnych przynajmniej 220 EUR na mieszkańca tych obszarów funkcjonalnych, czyli w sumie minimum 600 mln EUR.

Biorąc pod uwagę powyższe uważamy, że prezentowany nam projekt programu operacyjnego FEDS 2021-2027 jest nie do przyjęcia. Samorzady reprezentujące poszczególne IT nie przyjmują tego projektu. O naszym stanowisku poinformowaliśmy podczas spotkania 14 stycznia br. przedstawiciele Komisji Europejskiej, którzy przyjęli nasze uwagi ze zrozumieniem i zapowiedzieli ich uwzględnienie w rozmowach z ZWD.

Oczekujemy od ZWD dokonania w oparciu o przedstawione postulaty szybkiej rewizji prac nad projektem programu FEDS 2021-2027 i pilne rozpoczęcie realnego dialogu w pracach nad zmodyfikowanym projektem FEDS.

Niniejszą petycję przesyłamy również do wiadomości: Przewodniczącego Sejmiku Województwa Dolnośląskiego, wszystkich radnych sejmikowych, Ministra FiPR, posłów i senatorów z Dolnego Śląska do Sejmu i Senatu obecnej kadencji, Komisji Europejskiej. Petycja zostanie przekazana wszystkim partnerom uczestniczącym w dotychczasowych pracach nad projektem FEDS 2021-2027, mediom regionalnym i lokalnym oraz wszystkim samorządom z terenu województwa dolnośląskiego objętym programowaniem w ramach instrumentów terytorialnych.

Postulaty i apele kierowane przez Prezydenta Wałbrzycha w imieniu samorządów Aglomeracji Wałbrzyskiej oraz liderów pozostałych IT przyniosły niestety tylko częściowy efekt. W kwietniu 2022 r. Marszałek

Województwa Dolnośląskiego przekazał pisemnie dla poszczególnych IT alokacje finansowe na projekty, które mają być realizowane w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w oparciu o przygotowane strategie, a następnie zatwierdzone przez Instytucję Zarządzającą RPO i MFiPR. ZIT AW wraz z Wałbrzychem i pozostałymi gminami otrzymał alokację podzieloną na poszczególne zakresy interwencji w ramach, których mają być realizowane projekty (tabela poniżej), w wysokości **46 523 915 Euro** (ponad dwukrotnie mniejszą w stosunku do poprzedniej perspektywy 2014-2021). Powyższa kwota była wyższa od pierwotnie zaproponowanej alokacji, przekazanej przez ZWD pod koniec 2021 roku (**35 347 251 EUR**), o ponad 11 mln. Euro.

PROPONOWANY PRZEZ INSTYTUCJĘ ZARZĄDZAJĄCĄ PODZIAŁ ŚRODKÓW W POSZCZEGÓLNYCH OBSZARACH DO REALIZACJI W RAMACH ZIT AGLOMERACJI WAŁBRZYSKIEJ

Priorytety inwestycyjne	ZIT Aglomeracji Wałbrzyskiej
Efektywność energetyczna(CP2) – w zakresie kodu interwencji 045 <i>045 Renowacja zwiększająca efektywność energetyczną lub działania w zakresie efektywności energetycznej w odniesieniu do infrastruktury publicznej, projekty demonstracyjne i działania wspierające zgodne z kryteriami efektywności energetycznej</i>	2 220 000 Euro
Gospodarka wodno – ściekowa (CP2)	7 801 816 Euro
Ochrona przyrody i klimatu(CP2)	2 542 926 Euro
Mobilność miejska i aglomeracyjna(CP2)	8 275 793 Euro
Zrównoważony rozwój terytorialny (CP5)	18 377 120 Euro
Dostęp do edukacji(CP4 EFS+) – w zakresie przedszkoli	1 200 000 Euro
Dostęp do edukacji(CP4 EFS+) – w zakresie szkół zawodowych	1 500 000 Euro
Usługi społeczne (CP4 EFS+)	4 177 546 Euro
Pomoc techniczna EFS+	428 714 Euro
SUMA	46 523 915 Euro

2

Na początku czerwca 2022 r. wybrany w trybie zamówień publicznych podmiot: „Efficon Sp. z o.o” s.k. przystąpił do pracy z gminami AW nad przygotowaniem Strategii ZIT AW, która ma wskazywać główne wyzwania aglomeracji, przyporządkowane do nich planowane działania oraz listę priorytetowych przedsięwzięć wpisujących się w poszczególne cele polityki spójności i szczegółowe zakresy interwencji z przypisanymi do nich kwotami. Prace nad strategią ogniskowały się w dwóch obszarach. W pierwszym z nich firma odpowiadająca za jej przygotowanie opracowała projekt diagnozy społeczno-gospodarczo-przestrzennej, która została poddana konsultacjom społecznym na przełomie czerwca i lipca 2022 r. Jednocześnie w gminach AW rozpoczęły się prace nad analizą potrzeb inwestycyjnych w zakresie wskazanych przez marszałka szczegółowych zakresów interwencji, zawiązywania porozumień międzygminnych dla wspólnego opracowywania zintegrowanych projektów partnerskich (tylko takie projekty mogą być realizowane w obecnej perspektywie przez Instrumenty Terytorialne). Wytyczne dotyczące projektów realizowanych przez instrumenty terytorialne, przygotowane przez MFiPR, zapisane w Umowie Partnerstwa Rządu Rzeczypospolitej Polskiej z KE mówiły, że projekt zintegrowany to taki projekt, który wpisuje się **w cele rozwoju** obszaru funkcjonalnego objętego instrumentem i jest ukierunkowany na rozwiązywanie **wspólnych problemów rozwojowych**. Oznacza to, że projekt ten ma wpływ na **więcej niż 1 gminę** w miejskim obszarze funkcjonalnym oraz jego realizacja jest uzasadniona zarówno w **części diagnostycznej**, jak i **operacyjnej**

strategii ZIT. Ponadto, projekt zintegrowany jest realizowany **wspólnie w partnerstwie lub w ramach wiązki powiązanych** (zintegrowanych) projektów i musi być **przygotowywany wspólnie** w ramach partnerstwa, tzn. jest w sposób **jednoznaczny, wskaźnikowo powiązany z innymi projektami w strategii ZIT**, a jego wpisanie na listę projektów zostało **zaakceptowane przez statutową większość** partnerów.

Dodatkowo projekt zintegrowany musi spełniać przynajmniej **jeden z dwóch** warunków:

- a. musi być projektem **partnerskim** w rozumieniu art. 39 ustawy o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021-2027;
- b. deklarowany jest wspólny efekt, rezultat lub produkt końcowy projektu, tj. **wspólne wykorzystanie** stworzonej w jego ramach infrastruktury w przypadku projektów „twardych”, lub **objęcie wsparciem** w przypadku projektów „miękkich”, mieszkańców **co najmniej 2 gmin OF**, co będzie musiało znaleźć swoje **uzasadnienie zarówno w części diagnostycznej, jak i operacyjnej**.

Alokacja przekazana przez marszałka województwa dla ZIT AW 28 kwietnia 2022 r. uwidoczniła kolejny raz, że potrzeby inwestycyjne gmin AW wskazane w tzw. Planie Działań ZIT AW, opracowanym na pisemny wniosek UMWD, nie zostaną zaspokojone w kilku najistotniejszych dla gmin naszej aglomeracji obszarach. W zakresie celu szczegółowego związanego z efektywnością energetyczną ZIT AW otrzymał tylko 2 200 000 Euro na kod interwencji **045** - Renowacja zwiększająca efektywność energetyczną lub działania w zakresie efektywności energetycznej w odniesieniu do infrastruktury publicznej, projekty demonstracyjne i działania wspierające zgodne z kryteriami efektywności energetycznej. Podczas gdy potrzeby gmin związane z poprawą efektywności energetycznej, realizację programu dekarbonizacji w budynkach mieszkalnych i użyteczności publicznej, wskazane w planie działań były wielokrotnie większe (tabela poniżej).

POTRZEBY ZIT AW		PROPOZYCJA ZWD	
Kody interwencji:	% zgłoszonych potrzeb	Zakres związany z:	% przyznanej alokacji
040 Projekty w zakresie efektywności energetycznej i projekty demonstracyjne w MŚP lub w dużych przedsiębiorstwach oraz działania wspierające zgodne z kryteriami efektywności energetycznej	70,98%	045 efektywność energetyczna	5,66%
041 Renowacja istniejących budynków mieszkalnych pod kątem efektywności energetycznej, projekty demonstracyjne i działania wspierające			
042 Renowacja istniejących budynków mieszkalnych pod kątem efektywności energetycznej, projekty demonstracyjne i działania wspierające zgodne z kryteriami efektywności energetycznej			
044 Renowacja zwiększająca efektywność energetyczną lub działania w zakresie efektywności energetycznej w odniesieniu do infrastruktury publicznej, projekty demonstracyjne i działania wspierające			
048 energia odnawialna: słoneczna			

Także w zakresie drugiego bardzo ważnego celu szczegółowego - Zrównoważony rozwój terytorialny, na który ZIT AW otrzymał tylko 18 377 120 Euro do realizacji projektów wpisujących się w zakresy interwencji: **165** Ochrona, rozwój i promowanie publicznych walorów turystycznych i usług turystycznych; **166** Ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa kulturowego i usług w dziedzinie kultury; **168** Fizyczna odnowa i bezpieczeństwo przestrzeni publicznych – skala potrzeb gmin AW kilkakrotnie przewyższała przyznaną alokację (ilustracja w tabeli poniżej).

PROPOZYCJE ZIT AW REALIZACJI PROJEKTÓW ZGODNIE Z PRZYPISANYMI KO **DAMI INTERWENCJI (EFRR)**

POTRZEBY ZIT AW		PROPOZYCJA ZWD	
Kody interwencji:	% zgłoszonych potrzeb	Zakres związany z:	% przyznanej alokacji
CP5: 165 ochrona i zwiększenie walorów turystycznych 168 wsparcie fizycznej odnowy i bezpieczeństwa przestrzeni publicznych 166 ochrona unikatowego dziedzictwa kulturowego	15,52%,	CP5: Wsparcie fizycznej odnowy i bezpieczeństwa przestrzeni publicznych, ochrona i zwiększenie walorów turystycznych, ochrona unikatowego dziedzictwa kulturowego	46,86%
020 Infrastruktura biznesowa dla MŚP (w tym parki i obiekty przemysłowe) 021 Rozwój działalności i umiędzynarodowieni aMŚP, w tym inwestycje produkcyjne	5,94%,	Brak propozycji	0%

Wobec tak małej alokacji przyznanej przez marszałka WD na projekty przyczyniające się do rozwoju AW poprzez Zintegrowane Inwestycje Terytorialne, KS ZIT AW na posiedzeniu w połowie czerwca ur. podjął decyzję, że w ramach prac nad strategią ZIT AW samorządy opracują i przygotują listę projektów opiewającą na 1,0 mld złotych, aby wskazać ZWD na potrzeby rozwojowe w tym zakresie. KS ZIT AW przyjął i zatwierdził propozycję algorytmu podziału tych środków na poszczególne gminy. Algorytm uwzględnił:

1. liczbę ludności (waga 70%) - podział proporcjonalny do liczby ludności wg stanu na 2020 r. (GUS);
2. powierzchnię gminy (waga 15%) - podział proporcjonalny do powierzchni gmin 2021 r. (GUS);
3. dochody własne gmin PIT, CIT, podatki lokalne (waga 15%) - udział w podziale tej części alokacji brały te gminy, których dochody własne były niższe niż średnia dla Aglomeracji Wałbrzyskiej.

Udział procentowy Gminy Wałbrzych według kryteriów powyższego algorytmu wynosił 18% co przekładało się na 180 mln zł wartości całkowitej projektów gminy, które miały zostać zgłoszone w ramach prac nad strategią. W I naborze projektów do strategii ZIT AW suma wartości projektów zgłoszonych przez Gminę Wałbrzych przekroczyła ten limit o ponad 50 mln zł. To porównanie obrazuje skalę potrzeb naszej gminy versus znikomą

pulę środków przyznanych dla ZIT AW (podzielonych następnie w oparciu o akceptowalne wskaźniki na poszczególne jst).

W oparciu o priorytety interwencji (cele szczegółowe) i przypisane im konkretne kwoty alokacji dla ZIT AW Gmina Wałbrzych zgłosiła w tzw. I naborze projektów do opracowywanej strategii ZIT AW swoje potrzeby przedstawione w poniższym zestawieniu.

Lista projektów Gminy Wałbrzych i partnerów zgłoszonych w ramach I naboru do Strategii ZIT AW

1. Projekt zintegrowany Wałbrzych – Jedlina Zdrój- Głuszycy - Rozwój systemu usług społecznych w aglomeracji wałbrzyskiej. Wartość projektu 10,420 mln zł, (udział finansowy gminy Wałbrzych 14,0 mln zł) / EFS+/. Udział w projekcie Gminy Wałbrzych - 8,0 mln zł. Działania w celu zwiększenia równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości trwałych i przystępnych cenowo usług.
2. Utworzenie Domu Pomocy Społecznej w Wałbrzychu przy ul. II Armii 4. Przedmiotem projektu jest przeprowadzenie kompleksowych prac remontowych w celu adaptacji budynku po byłym przedszkolu niepublicznym „Sobięcinek” w dzielnicy Sobiecin przy ul. II Armii 4. Budżet projektu 8,0 mln zł. Działania w celu zwiększenia równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości trwałych i przystępnych cenowo usług.
3. Projekt zintegrowany – Wałbrzyski Inkubator Zawodowy – nowoczesna edukacja zawodowa dla mieszkańców subregionu wałbrzyskiego – lider Fundacja Edukacji Europejskiej oraz partnerzy: Gmina Wałbrzych, Gmina Boguszów Gorce, Gmina Jedlina-Zdrój, Gmina Głuszycy. Budżet 12,174 mln zł, (Wałbrzych 100%),/EFS+/.
4. Projekt zintegrowany - Renowacja zwiększająca efektywność energetyczną budynków mieszkalnych, stanowiących mieszkaniowy zasób Gminy Wałbrzych, Gminy Jedlina - Zdrój oraz Gminy Głuszycy. Wartość projektu 10,800 mln (udział gminy Wałbrzych 7,0 mln zł).
5. Projekt zintegrowany - Poprawa gospodarki odpadami komunalnymi w Wałbrzychu i sąsiednich gminach poprzez rozbudowę Instalacji Komunalnej i bazy transportowej na zdegradowanych, pogórnich terenach w rejonie ul. Beethovena w Wałbrzychu - Walim, Jedlina-Zdrój, Głuszycy, Szczawno Zdrój. Wartość projektu 42,100 mln zł., udział gminy Wałbrzych 34,100 mln zł.
6. Projekt zintegrowany - Rozwój i promowanie publicznych walorów turystycznych i usług turystycznych w Aglomeracji LOT Wałbrzyskiej. Wartość projektu 1,300 mln zł (udział finansowy gminy Wałbrzych 0,350 mln zł).
7. Projekt zintegrowany - Budowa sieci dróg rowerowych na terenie Wałbrzycha i Szczawna-Zdrój, Gmina Wałbrzych/ZDKiUM oraz Gmina Szczawno-Zdrój. Wartość 4,3 mln zł. (udział Gminy Wałbrzych 2,7 mln zł).
8. Projekt - Kompleksowa modernizacja Zamku Książ w Wałbrzychu obejmująca:
  - prace konserwatorskie i remontowe wewnątrz zamku;
  - remont kamiennych murów zamykających tarasy kompleksu zamku;

- Rewaloryzacja oraz poprawa stosunków wodnych historycznego zbiornika zlokalizowanego na łące poniżej Mauzoleum Hochbergów.
Wartość projektu 77,0 mln zł; 100% Gmina Wałbrzych.
9. Remont i modernizacja zabytkowej Palmiarni w Wałbrzychu, wartość projektu 10,5 mln zł.
  10. Projekt - Budowa ścieżki rowerowej prowadzącej z Palmiarni do Zamku Książ wraz z remontem i modernizacją parkingu głównego w kompleksie Zamku Książ w Wałbrzychu.
Wartość 3,5 mln zł.
  11. Budowa nowego budynku szkoły z zagospodarowaniem terenu w jego otoczeniu, zlokalizowanego przy ul. Grodzkiej 71 obręb Podzamcze w Wałbrzychu na potrzeby Zespołu Szkolno-Przedszkolnego nr 6. Wartość projektu 65 mln zł.

Równoległe z pracami nad strategią ZIT AW i projektami realizującymi główne przedsięwzięcia określone na podstawie zdiagnozowanych wyzwań, toczyły się prace w UMWD nad projektem Regionalnego Programu Operacyjnego „Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska” 2021-2027. W marcu 2022 r. w ramach zakończonych konsultacji społecznych programu FEDŚ, ZWD uwzględniła tylko 21 uwag Prezydenta Wałbrzycha w imieniu gmin AW (spośród 92 przesłanych przez ZIT AW), skutkujące niewielkimi (rzędu kilku mln euro) zmianami alokacji pomiędzy niektórymi kodami interwencji. Jeszcze w trakcie (!) trwających konsultacji społecznych, ZWD przyjmuje 14 lutego 2022 r. kolejne stanowisko negocjacyjne z niezmienioną alokacją na CP2 (452,7 mln euro, tj. 36% EFRR) i CP5 (100 mln euro, tj. 8% EFRR) - bardzo niską alokację na 7 instrumentów terytorialnych i długą listę projektów pozakonkursowych. w ramach CP6 (FST) ZWD wydzieliła 11 mln euro na transport kolejowy (!), kosztem redukcji alokacji na transformację społeczną i gospodarczą. W kwietniu 2022 r. ZWD podtrzymuje swoje poprzednie stanowisko dotyczące niepowierzenia IPAW roli instytucji pośredniczącej w nowej perspektywie 2021-2027.

UWAGI KOMISJI EUROPEJSKIEJ DO FEDŚ 2021-2027 – KALENDARIUM WYDARZEŃ

- 16 czerwca 2022 r. do UMWD trafia 490 uwag Komisji Europejskiej do I wersji FEDŚ 2021-2027.
- Do 25 lipca ZWD prowadzi ze stroną rządową br. intensywne konsultacje nt. tych uwag.
- W okresie od 25 lipca do 8 sierpnia br. UMWD prezentuje na Grupach Roboczych ds. FEDŚ i ds. FST wstępne stanowisko ZWD do wybranych uwag KE, niestety odrzucające unijne propozycje zwiększenia alokacji na działania w zakresie klimatu, objęcia wsparciem także niemarszałkowskie instytucje kultury, poszerzenia zakresu działania i alokacji dla ZIT i prowadzenia przez ZIT konkurencyjnych procedur wyboru projektów. Konsekwentnie odrzucane są propozycje dalszego funkcjonowania IPAW, także w zakresie wdrażania FST.
- W sierpniu 2022 r. Dyrektor Departamentu Gospodarki UMWD odmawia przekazania członkom Grupy Roboczej ds. opracowania FEDŚ ostatecznego i pełnego stanowiska ZWD odnośnie uwag KE argumentując, że negocjacje z KE to wyłączna domena Zarządu Województwa i Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej.
- Dlatego w połowie września Prezydent Wałbrzycha przesyła do KE własne stanowisko odnośnie czerwcowych uwag KE, koncentrując się na tych, które były zbieżne z wcześniejszymi uwagami zgłaszanymi w ramach konsultacji społecznych przez Gminę Wałbrzych i ZIT AW, ale też kwestionując niektóre z nich, np. propozycje KE zastosowania w biednych subregionach sudeckich instrumentów finansowych zamiast dotacji, przede wszystkim w zakresie transformacji energetycznej.

PARAFOWANIE KONTRAKTU PROGRAMOWEGO, OKREŚLAJĄCEGO KIERUNKI I WARUNKI DOFINASOWANIA PROGRAMU REGIONALNEGO FEDŚ 2021-2027.

- 30 sierpnia 2022 r. ZWD przyjął ostateczny kształt Kontraktu Programowego na rzecz FEDŚ 2021-2027, z alokacją na CP2 w wysokości tylko 451 mln euro (faktycznie 382 mln, bo 69 mln na mobilność), czyli niecałe 36% należnego EFRR, oraz na CP5 tylko 100,3 mln euro, czyli ciągle minimalne 8% EFRR, z dotacjami na listę projektów pozakonkursowych w wysokości 648 mln euro (mniej na projekty drogowe, najwięcej na projekty kolejowe, alokacja na cyklostradę, mimo negatywnych uwag KE, wraca do pierwotnej wysokości 149 mln euro, do listy dopisano jako jedyny projekt pozakonkursowy finansowany z FST - jaworzyńskie Technopolis ze wsparciem w wysokości 23 mln euro). Dodatkowo, nie wiadomo wg. jakiego algorytmu, zwiększono alokację tylko dla ZIT Zachodniego o 50 mln euro.
- W odrębnym piśmie z 9 sierpnia br. Marszałek Województwa potwierdza, że z tej ograniczonej alokacji na CP2, CP5 oraz na CP4 ZIT AW może liczyć w latach 2021-2027 tylko na 46,5 mln euro, czyli 106 euro na mieszkańca, co oczywiście nie pozwoli na realizację wielu ważnych potrzeb zdiagnozowanych w ramach prac nad nową Strategią ZIT AW. Dla porównania ZIT Zachodni (Zgorzelecko-Lubańsko-Bolesławiecki) ma 402 euro per capita.

W ODPOWIEDZI NA POWYŻSZE WYDARZENIA LIDER ZIT AW W PISMACH Z 5.09, 6.10 I 15.11. 2022 R. POSTAWIŁ ZWD SZEREG WCIAŻ AKTUALNYCH PYTAŃ:

- W jaki sposób ZDW chce zrealizować zapisany w Umowie Partnerstwa cel dekarbonizacji przynajmniej 170 tys. gospodarstw domowych w budynkach wielorodzinnych w miastach?
- Jakie środki FEDŚ przeznaczone będą na realizację ambitnego Programu Ochrony Powietrza na lata 2020-2026 i Uchwał antyśmogowych, przynajmniej w gminach uzdrowiskowych?
- Dlaczego nie wykonano analizy skali ubóstwa energetycznego w województwie, warunkującej wsparcie dotacyjne kompleksowej modernizacji energetycznej wspólnot mieszkaniowych?
- Jaki jest algorytm podziału 317+50 mln euro pomiędzy 7 instrumentów terytorialnych?
- Jakie działania i z jaką alokacją środków, ZIT AW będzie mógł realizować w konkurencyjnej procedurze wyboru projektów?
- Kiedy dowiemy się o możliwym wsparciu z budżetu województwa i budżetu państwa wkładu własnego jst w biednych subregionach sudeckich lub przynajmniej w subregionie wałbrzyskim w zakresie projektów realizowanych w ramach FST?
- W jaki sposób i z jaką alokacją, FST będzie mógł wesprzeć realizację projektów społecznych, środowiskowych i gospodarczych wskazanych w Strategii ZIT AW?
- Czy projekty wspierane z FST w ramach ZIT AW też muszą być zintegrowane? Jaka jest ostateczna definicja projektu zintegrowanego?
- Czy, zgodnie z uwagami 291 i 482 KE oraz unijnymi zasadami partnerstwa, możemy liczyć na wspólną weryfikację listy priorytetowych przedsięwzięć niekonkurencyjnych?
- Dlaczego na listę priorytetowych przedsięwzięć niekonkurencyjnych, do dofinansowania z FST, wpisano tylko jaworzyńskie Technopolis i ani jednego projektu dekarbonizacji budynków mieszkalnych, wysoko ocenionych przez ZWD w lutowym naborze projektów niekonkurencyjnych do FST?
- Dlaczego pomimo próśb i pisemnych wniosków ZWD nie udostępnił nam uzasadnienia odrzucenia uwag nr: 48, 49, 54, 312, 315 i 411 KE, postulujących dalsze funkcjonowanie IPAW w ramach FEDŚ 2021-2027 oraz protokół z negocjacji z KE w tym zakresie.

- Kiedy otrzymamy projekt porozumienia pomiędzy ZWD i ZIT AW, określający zakres działania IPAW w nowej perspektywie, koszty kwalifikowane, ostateczną alokację i należną pomoc techniczną?
- Ile z wyjątkowo dużej alokacji na tzw. Pomoc Techniczną (93 mln euro) ZWD chce wydać na wynagrodzenia w UMWD?

Na większość z przedstawionych powyżej pytań i postulatów ZWD nie odpowiedział.

1.3 PODSUMOWANIE NEGOCJACJI ZWD Z KE W SPRAWIE ZAAKCEPTOWANIA REGIONALNEGO PROGRAMU OPERACYJNEGO FEDŚ 2021-2027.

W październiku i listopadzie odbywały się kolejne tury negocjacji pomiędzy UMWD, MFiPR a KE w sprawie projektu FEDŚ 2021-2027. W dniu 25 października br. projekt FEDS uzyskał pozytywną opinię Ministra Funduszy i Polityki Regionalnej w zakresie zgodności z Umową Partnerstwa i Kontraktem Programowym, a 27 października Uchwałą Zarządu Województwa Dolnośląskiego przyjęty został projekt programu Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027, w celu przekazania go do Komisji Europejskiej. W dniu 18.11.2022 otrzymaliśmy UMWD otrzymał 13 uwag do projektu FEDŚ a w dniu 25 listopada odbyło się spotkanie z KE. W dniu 28.11.2022 UMWD przesłał kolejną wersję projektu programu FEDŚ do Komisji Europejskiej. W wyniku negocjacji najistotniejszych z punktu widzenia potrzeb Wałbrzycha i AW w zakresie poszczególnych Celów Polityki w ramach FEDŚ ustalono między innymi:

1. Cel Polityki 2 – Priorytet Fundusze Europejskie na rzecz środowiska na Dolnym Śląsku
  - a. W zakresie efektywności energetycznej -ustalono formy wsparcia w termomodernizacji – dotacja tylko na:
    - Budynki zabytkowe i komunalne (rozumiane jako budynki, w których co najmniej 30% mieszkań stanowią mieszkania komunalne, socjalne, wspomagane i chronione) oraz
    - budynki publiczne i wielorodzinne budynki mieszkalne, jeśli dodatkowo spełniają one łącznie poniższe kryteria:
      - przyjęcie przez region POP zgodnego z art. 23 dyrektywy 2008/50/WE i egzekwowanie zapisów uchwał antysmogowych oraz niewprowadzanie do tych aktów zmian niekorzystnych z punktu widzenia ochrony powietrza, w szczególności zmian polegających na łagodzeniu ograniczeń i zakazów w zakresie eksploatacji instalacji lub odroczeniu terminów wejścia w życie tych ograniczeń i zakazów;
      - znajdują się na terenie, gdzie wskaźnik dochodów podatkowych gminy (G) jest niższy od uśrednionej wartości dla województwa.
    - wsparcie dotacyjne obejmie także budynki demonstracyjne spełniające funkcję budowania świadomości nt. konieczności oszczędzania energii i ochrony środowiska oraz wykorzystywania wszelkich metod i zasobów dla zmniejszania energochłonności budynków – (alokacja na te działania - 4,5 mln EUR).
  - b. OZE - w większości finansowane będą poprzez instrumenty finansowe, dotacje tylko dla:
    - projektów dot. produkcji zrównoważonego biometanu;
    - projektów, które dotyczą OZE, w których brakuje wsparcia operacyjnego lub gdy technologia ta jest niewystarczająco dojrzała (np. geotermia, perowskity) lub charakteryzuje się wyższym ryzykiem albo niższą rentownością;

- projektów dot. budowy magazynów energii;
  - projektów dot. magazynowania energii, w których elementem będzie budowa infrastruktury ładowania pojazdów elektrycznych zapewniającej niedyskryminacyjny dostęp dla wszystkich użytkowników.
2. Cel Polityki 3 – Priorytet Fundusze Europejskie na rzecz mobilności Dolnego Śląska
    - Uwzględniono wsparcie infrastruktury rowerowej w wysokości 10 mln EUR;
  3. Cel Polityki 4 – Priorytet w zakresie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego
    - Odejście od wsparcia szpitali na rzecz ambulatoryjnej opieki specjalistycznej (AOS) i opieki jednodniowej;
    - Wdrożenie standardu dostępności POZ dla osób ze szczególnymi potrzebami w obszarze architektonicznym, cyfrowym, komunikacyjnym i organizacyjnym;
  4. Cel Polityki 4 – Priorytet w zakresie Europejskiego Funduszu Społecznego+
    - Alokacja zwiększona o dodatkowe 60 mln EUR, po zmniejszeniu transferu na poziomie krajowym środków z EFS+ do FS. Alokacja przeznaczona na włączenie społeczne, wsparcie migrantów i projekty związane z Long Life Learning (uczenie się przez całe życie);
  5. Cel Polityki 5 – Priorytet w zakresie wymiaru terytorialnego
    - Wsparcie 6 ZIT i 1 IIT w zakresie turystyki, kultury, fizycznej odnowy przestrzeni publicznych – zostaną przeprowadzone uzgodnienia z poszczególnymi ZIT, jakiego typu wsparcie w ramach przygotowywanych strategii będzie realizowane;
    - Wyodrębniono kwoty przeznaczone na zadania ZIT związane z koordynacją działań w ramach ZIT i monitorowaniem strategii (5 mln EUR).
  6. Cel Polityki 6 – Priorytet w zakresie Funduszu Sprawiedliwej Transformacji
    - Brak możliwości wsparcia typowej turystyki oraz rewitalizacji;
    - Wyłączono powiat kamiennogórski z TPST dla Subregionu wałbrzyskiego;
    - Wyłączono z programu TPST powiat zgorzelecki;
    - Dodatkowa alokacja - 25 698 203 EUR.

Na początku grudnia 2022 r. KE ostatecznie zatwierdziła RPO Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027. Podział alokacji na poszczególne składowe oraz priorytety przedstawiają poniższe tabele.

Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027
– alokacja w podziale na fundusze:

- EFRR – Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (projekty infrastrukturalne):
1 253 908 097 EUR
- EFS+ - Europejski Fundusz Społeczny (projekty miękkie):
480 780 644 EUR
- FST – Fundusz Sprawiedliwej Transformacji (projekty dot. przemian w regionach pogórnicznych – subregion wałbrzyski):
581 587 571 EUR

ŁĄCZNIE ALOKACJA WYNOŚI: 2 316 276 312 EUR

Alokacja FEDS 2021-2027 w podziale na priorytety

Nr celu polityki lub pomocy technicznej (PT)	Priorytet	Wkład Unii
CP 1	Fundusze Europejskie na rzecz przedsiębiorczego Dolnego Śląska	186 765 850
CP 2	Fundusze Europejskie na rzecz środowiska na Dolnym Śląsku	382 249 471
CP 2	Fundusze Europejskie na rzecz mobilności miejskiej Dolnego Śląska	68 964 945
CP3	Fundusze Europejskie na rzecz mobilności Dolnego Śląska	332 285 645
CP 4	Fundusze Europejskie na rzecz zrównoważonego rozwoju społecznego na Dolnym Śląsku	133 298 605
CP5	Fundusze Europejskie bliżej mieszkańców Dolnego Śląska	100 312 648
CP4	Fundusze Europejskie na rzecz rynku pracy i włączenia społecznego na Dolnym Śląsku	342 810 171
CP4	Fundusze Europejskie dla edukacji na Dolnym Śląsku	118 487 006
CP6	Fundusze Europejskie na rzecz transformacji obszarów górniczych na Dolnym Śląsku	558 324 068
PT	Pomoc techniczna EFRR	50 030 933
PT	Pomoc techniczna EFS+	19 483 467
PT	Pomoc techniczna FST	23 263 503
	EFRR ogółem	1 253 908 097
	EFS+ ogółem	480 780 644
	suma EFRR + EFS+ ogółem	1 734 688 741
	FST ogółem	581 324 068
	Suma całkowita	2 316 276 312

2 Fundusz Sprawiedliwej Transformacji dla Subregionu Wałbrzyskiego

2.1 ZATWIERDZENIE TPST WD DLA SUBREGIONU WAŁBRZYSKIEGO

W okresie od stycznia do marca 2022 r. trwały dalsze prace w ramach tzw. wojewódzkiej grupy ds. FST i opracowania TPST (powołana przez ZWD), w której przedstawiciele Gminy Wałbrzych i gmin powęglowych AW brali aktywny udział. Kolejne wersje dokumentu były przedmiotem ich uwagowania. Niestety zasadnicze propozycje zmian i uwzględnienia w większym zakresie działań związanych z transformacją środowiskową (dekarbonizacja subregionu, ogromne potrzeby w zakresie termomodernizacji budynków mieszkalnych

i użyteczności publicznej, wybudowanych jeszcze przed II Wojną Światową), nie zostały w pełni uwzględnione. Sukcesem jest jednak nawiązanie rozdziałach dot. diagnozy obszaru objętego wsparciem FST, wyzwań i planowanych działań – do Społecznego Terytorialnego Planu Sprawiedliwej Transformacji, opracowanego przez zespół specjalistów uczelni wyższych, przedstawicieli przedsiębiorców, organizacji pozarządowych i samorządowców – powołanego przez Prezydenta Wałbrzycha.

Ostatecznie w grudniu 2022 roku TPST WD dla subregionu wałbrzyskiego został przyjęty i zatwierdzony przez KE wraz z Regionalnym Programem Operacyjnym FEDŚ 2021-2027.

Celem strategicznym sformułowanym w ostatecznej wersji TPST WD dla subregionu wałbrzyskiego jest: „Subregion Wałbrzyski – bez węgla. Solidarny w dążeniu do bezpiecznego i stabilnego rozwoju społeczno-gospodarczego na rzecz neutralności klimatycznej, umiejętności uczenia się i poprawy jakości życia”.

Cele szczegółowe sprawiedliwej transformacji dla subregionu wałbrzyskiego, zapisane w planie:

1. Gospodarczy: aktywizacja gospodarcza oraz wzmocnienie konkurencyjności poprzez wykorzystanie endogenicznego potencjału subregionu w sposób gwarantujący osiągnięcie celów ograniczenia niskiej emisji i dekarbonizacji,
2. Środowiskowy: zapewnienie spójnej, zintegrowanej transportowo, atrakcyjnej, wysokiej jakości przestrzeni dla mieszkańców przy poszanowaniu zasobów środowiska,
3. Społeczny: kompetentni i świadomi wyzwania rozwojowych mieszkańcy, aktywnie włączeni w rozwój subregionu, w szczególności, w osiągnięcie celów neutralności klimatycznej.

Pochodną celów szczegółowych zapisanych w planie są planowane operacje, które mają przyczynić się do ich realizacji.

1. W ramach **celu gospodarczego** planowane jest wsparcie dotacyjne w:
  - inwestycje MŚP (w tym w obszarze zrównoważ. turystyki) w szczególności mające na celu tworzenie nowych miejsc pracy, w tym wsparcie w zakresie dywersyfikacji i unowocześnienia działalności dla firm, ściśle powiązanej z celami procesu transformacji subregionu,
  - inwestycje MŚP dla ograniczania emisji gazów cieplarnianych i dekarbonizacji, wdrażania rozwiązań GOZ, zmniejszania energochłonności procesów i usług, w tym doradztwo dla firm w zakresie audytów energetycznych oraz technolog. w kierunku rozwoju GOZ i transformacji cyfrowej jako komponent projektu inwestycyjnego, instalacje i działania objęte ETS nie będą kwalifikowalne, z uwagi na fakt, iż MŚP mogą otrzymać bezpłatne przydziały w ramach rynku ETS,
  - inwestycje w tworzenie nowych przedsiębiorstw, w tym start-upów przez wsparcie dotacyjno-doradcze na rozpoczęcie działalności gospodarczej,
  - inwestycje B+R oraz wdrażanie innowacji zwiększających potencjał dolnośląskich int. specjalizacji,
  - wsparcie powstawania centrów i działów badawczo- naukowych przedsiębiorstw w celu tworzenia wysokiej jakości miejsc pracy w regionie dotkniętym transformacją (jako towarzyszących projektów B+R),
  - rozwój hubów technologicznych i inkubatorów przedsiębiorczości oraz stref aktywności gospodarczej i infrastruktury biznesowej dla MŚP, w szczególności przez zagospodarowanie budynków pogórnictwa, terenów pokopalnianych oraz przemysłowych,
  - inwestycje w infrastrukturę przedsiębiorstw ciepłowniczych, w tym sieci ciepłowniczych prowadzące do zmiany źródeł energii i ciepła na OZE oraz ograniczania emisji gazów cieplarnianych,

2. W ramach celu środowiskowego planowana jest:

- gruntowna termomodernizacja bud. publicznych i mieszkalnych, w tym bud. stanowiących własność lub współwłasność NGO, w których prowadzą swoją działalność statutową, w szczególności w zakresie ograniczania ubóstwa energetycznego, wraz z wymianą źródeł ciepła i instalacją urządzeń OZE, wymianą/modernizacją instalacji CO i CWU czy podłączeniem do sieci ciepłowniczej/chłodniczej. Elementem uzupełniającym projekty w zakresie poprawy efekt. energetycznej budynków, mogą być działania mające na celu podwyższenie ich standardów techniczno-użytkowych, tworzenie zielonych dachów, ogrodów wertykalnych, instalację systemów do gromadzenia i wykorzystania wody deszczowej oraz usuwanie barier architekt./infrastrukturalnych,
- wsparcie inwestycji w alternatywne źródła energii (w tym instalacje PV i pompy ciepła) i efekt. energet. także w zakresie prosumenckim dla indywidualnych instalacji OZE oraz magazynów energii,
- wsparcie inwestycji publ. w zakresie budownictwa o znacznie podwyższonych parametrach charakterystyki energet. - budynki demonstracyjne w zakresie użyteczności publicznej,
- rozwój spółdzielni energetycznych, klastrów OZE oraz innych mechanizmów wytwarzania i bilansowania energii z OZE (społeczności energetycznych działających w zakresie OZE),
- rekultywacja, renaturalizacja, remediacja, dekontaminacja i zagospodarowanie terenów, budynków pogórnich, pokopalnianych oraz przemysłowych poprzez przywracanie bioróżnorodności oraz nadanie im nowych funkcji gospodarczych i społecznych, z poszanowaniem zasady „zanieczyszczający płaci”,
- projekty na rzecz oczyszczania obszarów pogórnich, w tym wykorzystania wód pokopalnianych, w szczeg. zagospodarowanie samowypływów wód z zamkniętych wyrobisk w celu zachowania dobrego stanu cieków wodnych, bez instalacji wod-kan,
- inwestycje w inteligentną i zrównoważoną mobilność lokalną, w tym zakup nieemisyjnego taboru na potrzeby transportu publicznego oraz infrastrukturę towarzyszącą, w tym punkty ładowania pojazdów komunikacji publicznej, drogi rowerowe, punkty przesiadkowe,
- inwestycje we wzmacnianie GOZ, w tym przez zapobieganie powstawania odpadów i ograniczanie ich ilości, efektywne gospodarowanie zasobami, ponowne wykorzystanie, naprawę oraz recykling (bez rekultywacji składowisk, chyba, że na terenach pogórnich),

3. W ramach celu społecznego planowane jest:

- podnoszenie kompetencji niezbędnych dla sprostania zmieniającym się wymogom rynku pracy wynikającym z trwającej transformacji, w tym w zakresie nauk ścisłych w obszarze STEM/STEAM:
  - podnoszenie i doskonalenie kompetencji nauczycieli w zakresie kształcenia na rzecz zielonej transformacji,
  - podnoszenie i zmiana kwalifikacji pracowników, w tym w związku z rozwojem rynku modernizacji energetycznej, GOZ, ICT,
  - wsparcie budowy kompetencji kluczowych dla dywersyfikowanej gospodarki, w tym staże dla uczniów szkół zawodowych realizowane u pracodawców,
  - rozwój kształcenia zawodowego i ogólnego oraz wyższego zawodowego dostosowanego do potrzeb rynku pracy, w szczególności w zakresie kompetencji związanych z nowymi technologiami, OZE, efekt. energetyczną., GOZ i wpisujących się w branże RIS DŚ,
- usługi wsparcia dla osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem i ich rodzin, dotkniętych negatywnymi skutkami transformacji:
  - przeciwdziałanie wykluczeniu społ. osób znajdujących się w trudnej sytuacji na rynku pracy przez wykorzystanie potencjału podmiotów ekonomii społecznej,

- zapobieganie wykluczeniu z rynku pracy osób zapewniających opiekę osobom zależnym przez rozwój usług na potrzeby osób z niepełnosprawnością i osób starszych, w tym przez wykorzystanie m. in. podmiotów ekonomii społ.,
- usługi społeczne w ramach mieszkalnictwa wspomaganego, chronionego oraz wytchnieniowego
- wsparcie infrastruktury na rzecz kształcenia i wykluczenia społecznego:
  - poprawa dostępności i jakości infrastruktury edukacyjnej szkolnictwa ponadpodstawowego ogólnego w zakresie nauk ścisłych w obszarze STEM/STEAM, zawodowego i technicznego oraz wyższego zawodowego służącej kształceniu zawodów związanych z transformacją energetyczną i gospodarczą,
  - rozwój infrastruktury mieszkalnictwa wspomaganego, chronionego oraz wytchnieniowego (z możliwością wsparcia usług społecznych),
  - rozwój zdeinstytucjonalizowanych form opieki nad osobami niesamodzielnymi w tym przez wykorzystanie m. in. potencjału podmiotów ekonomii społ. (z możliwością wsparcia działań miękkich w tym zakresie).

Cele szczegółowe i planowane operacje zapisane w TPST WD dla subregionu wałbrzyskiego mają swoje odzwierciedlenie w RPO FEDŚ 2021-2027 w postaci Priorytetu 9. Fundusze Europejskie na rzecz transformacji obszarów górniczych na Dolnym Śląsku – **Cel szczegółowy: JSO8.1. Umożliwienie regionom i ludności łagodzenia wpływających na społeczeństwo, zatrudnienie, gospodarkę i środowisko skutków transformacji w kierunku osiągnięcia celów Unii na rok 2030 w dziedzinie energii i klimatu oraz w kierunku neutralnej dla klimatu gospodarki Unii do roku 2050 w oparciu o porozumienie paryskie (FST).**

Zakresy interwencji w ramach których realizowane będą projekty realizujące cele zapisane w TPST oraz wysokości alokacji w euro przyporządkowane do poszczególnych działań, wydatkowane przez subregion wałbrzyski w perspektywie 2021-2027 przedstawia poniższa tabela.

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Kod	Kwota (w EUR)
9	JSO8.1	FST		010. Działania badawcze i innowacyjne w MŚP, w tym tworzenie sieci kontaktów	5 000 000,00
9	JSO8.1	FST		020. Infrastruktura biznesowa dla MŚP (w tym parki i obiekty przemysłowe)	15 000 000,00
9	JSO8.1	FST		021. Rozwój działalności i umiędzynarodowienie MŚP, w tym inwestycje produkcyjne	45 000 000,00
9	JSO8.1	FST		029. Procesy badawcze i innowacyjne, transfer technologii i współpraca między przedsiębiorstwami, ośrodkami badań naukowych i uniwersytetami koncentrujące się na gospodarce niskoemisyjnej, odporności i przystosowaniu się do zmiany klimatu	12 000 000,00
9	JSO8.1	FST		040. Projekty w zakresie efektywności energetycznej i projekty demonstracyjne w MŚP lub w dużych przedsiębiorstwach oraz	35 145 366,00

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Kod	Kwota (w EUR)
				działania wspierające zgodne z kryteriami efektywności energetycznej	
9	JSO8.1	FST		042. Renowacja istniejących budynków mieszkalnych do celów efektywności energetycznej, projekty demonstracyjne i działania wspierające zgodne z kryteriami efektywności energetycznej	100 000 000,00
9	JSO8.1	FST		044. Renowacja zwiększająca efektywność energetyczną lub działania w zakresie efektywności energetycznej w odniesieniu do infrastruktury publicznej, projekty demonstracyjne i działania wspierające	50 000 000,00
9	JSO8.1	FST		045. Renowacja zwiększająca efektywność energetyczną lub działania w zakresie efektywności energetycznej w odniesieniu do infrastruktury publicznej, projekty demonstracyjne i działania wspierające zgodne z kryteriami efektywności energetycznej	50 000 000,00
9	JSO8.1	FST		046. Wsparcie dla podmiotów, które świadczą usługi przyczyniające się do gospodarki niskoemisyjnej i odporności na zmianę klimatu, w tym działania w zakresie zwiększania świadomości	2 000 000,00
9	JSO8.1	FST		048. Energia ze źródeł odnawialnych: słoneczna	22 000 000,00
9	JSO8.1	FST		049. Energia ze źródeł odnawialnych: biomasa	7 000 000,00
9	JSO8.1	FST		052. Inne rodzaje energii ze źródeł odnawialnych (w tym energia geotermalna)	10 841 727,00
9	JSO8.1	FST		054. Wysokosprawna kogeneracja, system ciepłowniczy i chłodniczy	15 000 000,00
9	JSO8.1	FST		067. Gospodarowanie odpadami z gospodarstw domowych: działania w zakresie zapobiegania powstawaniu odpadów, minimalizacji, segregacji, ponownego użycia, recyklingu	2 336 977,00
9	JSO8.1	FST		073. Rewaloryzacja obszarów przemysłowych i rekultywacja skażonych gruntów	45 000 000,00
9	JSO8.1	FST		081. Infrastruktura na potrzeby czystego transportu miejskiego	10 000 000,00

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Kod	Kwota (w EUR)
9	JSO8.1	FST		082. Tabor na potrzeby czystego transportu miejskiego	15 000 000,00
9	JSO8.1	FST		083. Infrastruktura przeznaczona dla rowerów	20 000 000,00
9	JSO8.1	FST		123. Infrastruktura na potrzeby szkolnictwa wyższego	5 000 000,00
9	JSO8.1	FST		124. Infrastruktura na potrzeby kształcenia i szkolenia zawodowego oraz edukacji dorosłych	10 000 000,00
9	JSO8.1	FST		127. Pozostała infrastruktura społeczna przyczyniająca się do włączenia społecznego	20 000 000,00
9	JSO8.1	FST		137. Wsparcie na rzecz samozatrudnienia i zakładania działalności gospodarczej	5 000 000,00
9	JSO8.1	FST		140. Wsparcie na rzecz dostosowania umiejętności i kwalifikacji zawodowych do potrzeb rynku pracy i przemian w jego obrębie	2 000 000,00
9	JSO8.1	FST		146. Wsparcie na rzecz przystosowywania pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian	4 000 000,00
9	JSO8.1	FST		149. Wsparcie na rzecz edukacji na poziomie podstawowym i średnim (z wyłączeniem infrastruktury)	15 000 000,00
9	JSO8.1	FST		158. Działania na rzecz poprawy równego i szybkiego dostępu do stabilnych i przystępnych cenowo usług wysokiej jakości	22 000 000,00
9	JSO8.1	FST		163. Promowanie integracji społecznej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym osób najbardziej potrzebujących i dzieci	14 000 000,00
9	JSO8.1	Ogółem			558 324 070,00

2.2 PODZIAŁ ALOKACJI PRZEKAZANEJ PRZEZ ZWD DLA MIEJSKICH OBSZARÓW FUNKcjONALNYCH – ZIT WOF ORAZ ZIT POF.

W listopadzie 2022 r. ZWD przekazał dwóm ZIT-om objętym zakresem wsparcia tego FST (WOF oraz POF), pismo z alokacją w wysokości **204 841 727,00 euro na realizację projektów w trybie pozakonkursowym, zapisanych w strategiach obu ZIT subregionu wałbrzyskiego**, wskazując jednocześnie, aby liderzy obu IT dokonali podziału ww. kwoty w oparciu o jasne i przejrzyste kryteria. Pozostała kwota z całkowitej alokacji dla WD na FST (581 587 571 EUR), została przeznaczona na pomoc techniczną (wdrażanie FST przez IZ RPO FEDŚ),

oraz na nabory organizowane przez UMWD w trybie konkurencyjnym. Samorządowcy subregionu wałbrzyskiego od samego początku postulowali, aby cała alokacja EU przeznaczona na FST była do dyspozycji ZIT i mogła zostać rozdysponowana w trybie pozakonkursowym, ponieważ to te dwa Instrumenty Terytorialne najlepiej wiedzą, na co przeznaczyć alokowane w ramach FST środki. Niestety ten postulat nie został uwzględniony przez UMWD.

Propozycję podziału przekazanej przez ZWD alokacji dla 2 ZIT subregionu wałbrzyskiego przygotowała firma Efficon, która bierze udział w pracach nad opracowaniem strategii ZIT POF i WOF. Przy wyznaczeniu wskaźników pomocnych do opracowania algorytmu podziału środków przyjęto w pracach następujące założenia:

1. Algorytm powinien odnosić się tylko do terenu objętego FST (tylko na tym terenie będą wdrażane projekty). Odnosi się nie do całego obszaru realizacji ZIT-ów. W praktyce oznacza to, że algorytm nie dotyczy gmin powiatu Jaworskiego i Kamiennogórskiego.
2. Algorytm powinien uwzględniać założenia FST, którego cel brzmi: Subregion Wałbrzyski – bez węgla. Solidarny w dążeniu do bezpiecznego i stabilnego rozwoju społeczno-gospodarczego na rzecz neutralności klimatycznej, umiejętności uczenia się i poprawy jakości życia”. Cele FST związane są z odejściem od węgla jako źródła energii co związane jest ze skutkami ekonomicznymi i społecznymi. Dane wykorzystane do algorytmu powinny uwzględniać to uwarunkowanie.
3. Projekty, które będą realizowane z alokacji FST przekazanej do ZIT-ów mają w zdecydowanej większości charakter punktowy (90% alokacji – za wyjątkiem ścieżek rowerowych, które często nie będą wykraczać poza gminę). W związku tym powierzchnia obszaru objętego wsparciem nie jest istotnym czynnikiem.
4. Wszystkie projekty dotyczyć będą poprawy jakości życia mieszkańców subregionu wałbrzyskiego, więc liczba ludności jest istotnym czynnikiem.
5. Ponieważ w celu FST wskazuje się na stabilny rozwój społeczno-gospodarczy należy uwzględnić ten czynnik w algorytmie.
6. Dane wykorzystane do obliczeń powinny być możliwe do zweryfikowania na podstawie łatwo dostępnych i wiarygodnych źródeł.
7. Obszar należy traktować jako całość. Interwencja dotyczy subregionu wałbrzyskiego, dlatego dane powinny być podawane na poziomie gmin, a następnie agregowane do poziomu ZIT-ów.
8. Algorytm musi być prosty i zrozumiały.
9. Wskaźniki wykorzystywane w algorytmie powinny być stosowane przy we wdrażaniu Funduszy UE.
10. Wynik algorytmu nie powinien powodować znaczących rozbieżności w alokacji liczonej na mieszkańca (nie więcej niż 20% w porównaniu ze średnią na mieszkańca subregionu wałbrzyskiego).

Zaproponowany finalnie algorytm przedstawiał się następująco:

Wskaźnik	Powiązanie	Źródło danych	Waga
Liczba ludności ogółem w subregionie wałbrzyskim	Poprawa jakości życia mieszkańców - cel FST	GUS - na 31.12.2021 r.	55%
Liczba ludności w gminach powiązanych z górnictwem	Obszar pogórnicy	Gminy powiązane z górnictwem - założenia do planu regionalnego województwa (Wałbrzych VI.1988 - za IRT)	15%
Liczba ludności w gminach z przekroczeniami normy PM10	Neutralność klimatyczna	Zanieczyszczenie powietrza (przekroczenia nom PM10 - Roczna ocena jakości powietrza w województwie dolnośląskim raport wojewódzki za rok 2021, Zał. Zestawienie sytuacji przekroczeń w województwie dolnośląskim w 2021 roku str. 7 s. WiOŚ)	12%
Wskaźnik G	Rozwój społeczno-gospodarczy	Wskaźnik G na rok 2021 – Mnist. Finans.	18%

W następstwie spotkań liderów obu IT – POF oraz WOF, wspólnych rozmów, w duchu dialogu i zrozumienia wypracowano ostateczny podział alokacji, przedstawiony poniżej.

1. Kwota do podziału: **204 841 727,00 euro**
2. Udział w alokacji (%) przypadającej dla ZIT POF: **39,5%**
3. Udział w alokacji (%) przypadającej dla ZIT AW: **60,5%**
4. Udział w alokacji (euro) przypadającej dla ZIT POF: **80 853 566 euro**
5. Udział w alokacji (euro) przypadającej dla ZIT AW: **123 988 161 euro**
6. Średnia alokacja na mieszkańca subregionu wałbrzyskiego: **331,2 euro**
7. Średnia alokacja na mieszkańca ZIT POF: **300,77 euro**
8. Średnia alokacja na mieszkańca ZIT AW: **354,59 euro**
9. Odchylenie od średniej na mieszkańca ZIT POF (euro/%) : **- 30,43 / -9,19 %**
10. Odchylenie od średniej na mieszkańca ZIT AW (euro/%) : **+ 23,39 / + 7,06%**

Zaproponowany i przyjęty przez liderów obu IT podział alokacji został następnie przedstawiony na Komitetach Sterujących obu instrumentów terytorialnych i przyjętych przez ich członków w drodze głosowania i podjęcia tak samo brzmiących uchwał. 21 grudnia 2022 r. liderzy obu ZIT-ów przekazali na ręce Marszałka Województwa Dolnośląskiego pismo, w którym przedstawili propozycje podziału alokacji **204 841 727,00 euro** przekazanej przez ZWD w celu przygotowania projektów realizujących cele FST i zapisy TPST WD dla subregionu wałbrzyskiego. ZWD zaakceptował przedstawioną propozycję. Pod koniec grudnia 2022 roku Marszałek Grzegorz Macko przekazał w piśmie do liderów obu ZIT-ów objętych wsparciem z FST wykaz kodów interwencji z alokowanymi dla nich kwotami finansowania z EU, w ramach których samorządy skupione w WOF oraz POF powinny przygotować i zgłosić projekty, wpisujące się w wyzwania i cele strategiczne określone w strategiach ZIT tych obszarów funkcjonalnych (tabela poniżej). Od tego momentu w pracach nad strategiami ZIT-ów subregionu wałbrzyskiego rozpoczął się proces finalnego wyboru projektów do FST i ich szczegółowego opracowania.

Kod interwencji	Transformacja środowiskowa (FST)	Kwota całościowa na kod	Część przeznaczona na ZIT
042	Renowacja istniejących budynków mieszkalnych pod kątem efektywności energetycznej, projekty demonstracyjne i działania wspierające zgodne z kryteriami efektywności energetycznej	124 948 682	70 000 000
044	Renowacja zwiększająca efektywność energetyczną lub działania w zakresie efektywności energetycznej w odniesieniu do infrastruktury publicznej, projekty demonstracyjne i działania wspierające	54 000 000	35 000 000
045	Renowacja zwiększająca efektywność energetyczną lub działania w zakresie efektywności energetycznej w odniesieniu do infrastruktury publicznej, projekty demonstracyjne i działania wspierające zgodne z kryteriami efektywności energetycznej	56 196 682	35 000 000
052	Inne rodzaje energii odnawialnej (w tym energia geotermalna)	10 841 727	19 841 727
048	Energia odnawialna: słoneczna	22 000 000	
049	Energia odnawialna: biomasa	7 000 000	
082	Tabor czystego transportu miejskiego („Tabor na potrzeby czystego transportu miejskiego” odnosi się do taboru bezemisyjnego”).	15 000 000	45 000 000
081	Infrastruktura czystego transportu miejskiego (“Infrastruktura czystego transportu miejskiego” odnosi się do infrastruktury umożliwiającej eksploatację taboru bezemisyjnego).	10 000 000	
083	Infrastruktura rowerowa	20 000 000	
	RAZEM	319 987 091	204 841 727

3 PLAN DZIAŁAŃ ZIELONEGO MIASTA WAŁBRZYCHA

Wałbrzych już jest zielonym miastem, ale chce być jeszcze bardziej.

Jako pierwsze miasto w Polsce przyjął Plan Działania Zielonego Miasta. Tym samym dołączył do grona 50 miast na świecie, które przyjęły podobny dokument. 7 marca br. Starej Kopalni w Coolturałnej Montowni odbyło się duże spotkanie podsumowujące wszystkie prace i przyjęcie Planu Działań Zielonego Miasta dla Wałbrzycha. Z punktu widzenia społeczności lokalnej był to bardzo ciekawy proces, który z jednej strony zaangażował instytucje miejskie we współpracę jakiej do tej pory nie było, a z drugiej posłużył rozwijaniu działań społecznych w zakresie ekologii.

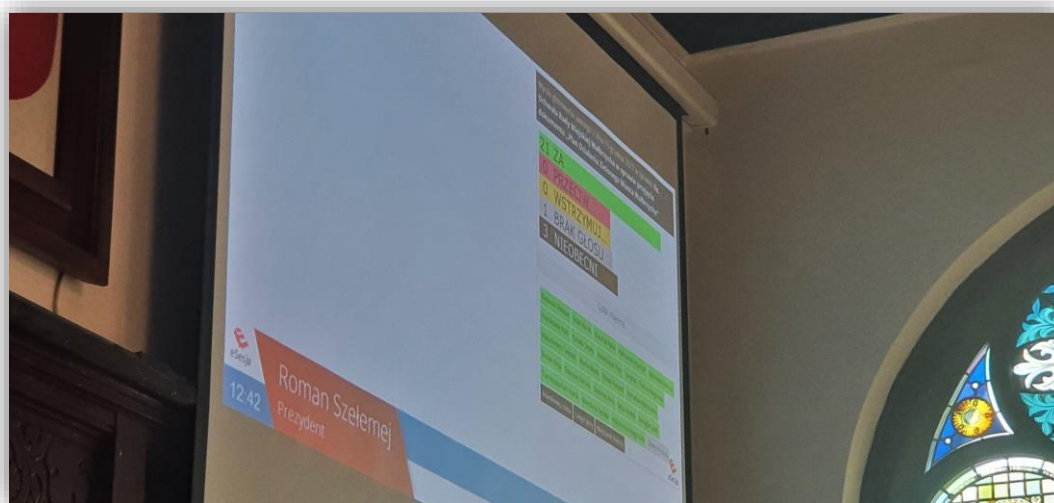
Zdjęcie 1. Strona tytułowa Green City Action Plan dla Wałbrzycha źródło: GCAP

Na sesji Rady Miejskiej Wałbrzycha zwołanej **15 grudnia 2022** roku Radni uchwalili jednogłośnie jeden z najważniejszych dokumentów strategicznych, decydujący o rozwoju i funkcjonowaniu drugiego największego miasta Dolnego Śląska na najbliższe lata. Z punktu widzenia całego kraju jest to punkt przełomowy, bo **Wałbrzych jest pierwszym miastem w Polsce**, któremu udało się opracować, a następnie przyjąć GCAP.

Czym tak na prawdę jest GCAP (ang. Green City Action Plan)? Otóż jest to element dużego ogólnopolskiego programu Europejskiego Banku Odbudowy i Rozwoju o nazwie „Zielone Miasta” (ang. EBRD Green Cities). Został on opracowany przez ekspertów wskazanych przez EBOiR oraz specjalnie powołany do tego zespół miejski. Ich celem było zdefiniowanie istniejących problemów występujących w Wałbrzychu i wskazuje szeregu rozwiązań, które należy wprowadzić, aby te zdiagnozowane problemy ograniczyć, lub wyeliminować całkowicie. Zbiorem tych rozwiązań ujętych jako cele krótko, średnio i długoterminowe jest właśnie GCAP.

Zdjęcie 2. Głosowanie Rady Miejskiej Wałbrzycha nad przyjęciem programu Green City Action Plan. Fot. A.Grudzień

Ponieważ tego typu projekty były wdrażane w wielu miastach, istnieje wzór, według którego jest on opracowywany, oczywiście uwzględniający różnice między poszczególnymi miastami, ale generalnie wygląda to w ten sposób, że wszystkie projekty zostały opracowane w podziale na siedem głównych sektorów, które zostały najpierw zdiagnozowane, a potem gruntownie przeanalizowane. Dopiero na tej podstawie zostały zaproponowane poszczególne projekty i zadania (Rys.1).

Ikona	Sektor
	Energia
	Budynki
	Transport
	Użytkowanie gruntów
	Gospodarka wodno-kanalizacyjna
	Odpady
	Międzysektorowe

Rysunek 1. Sektory w ramach których był opracowywany GCAP w Wałbrzychu źródło: opracowanie ARUP

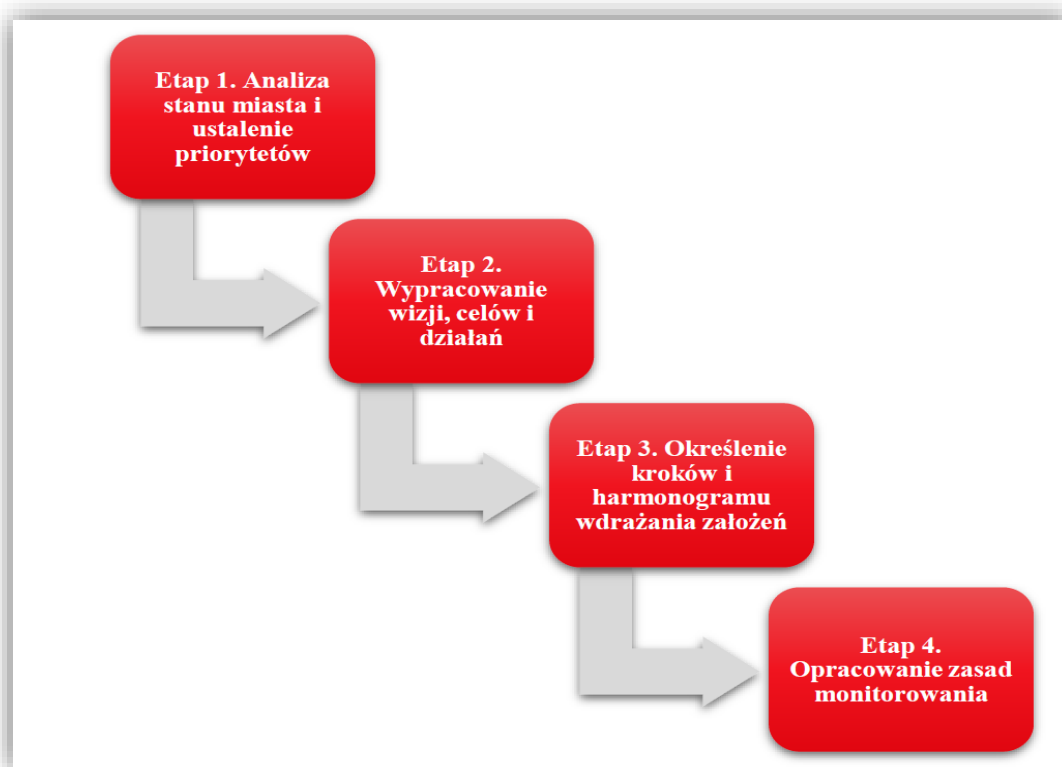
Cały proces przygotowania dokumentu trwał blisko półtora roku, a całe zadanie było nadzorowane przez Panią Ewę Kłusek, Skarbnika Miasta. W wszystkie prace obu zespołów były koordynowane przez Krzysztofa Urbańskiego i Arkadiusza Grudnia, których Prezydent miasta powołał na koordynatorów GCAP dla Wałbrzycha.

Aby usprawnić cały proces, pierwszym krokiem było powołanie zarządzeniem Prezydenta zespołu miejskiego złożonego z kierowników kluczowych biur urzędu miejskiego, Zarządu Dróg, Komunikacji i Utrzymania Miasta, szeregu spółek miejskich oraz specjalistów reprezentujących różne obszary funkcjonowania miasta: od energetyki i smart city po edukację i szeroko pojętą jakość życia. Zespół Europejskiego Banku Odbudowy i Rozwoju oddelegowany do współpracy z Wałbrzychem był kierowany przez Panią Agnieszkę Szymczyk i Pana Roberta Ebebenge, a cały skład zespołu projektowego zamykała grupa specjalistów z firmy ARUP pod przewodnictwem Pana Stefana Obłąkowskiego, którzy byli odpowiedzialni za agregację i analizę wszystkich danych, a następnie zredagowanie całego dokumentu. Jak widać liczba osób i instytucji była bardzo duża, dlatego zadaniem koordynatorów było czuwać, by wszyscy uczestnicy mogli komfortowo pracować, wymieniać się informacjami, dokumentami i różnego rodzaju analizami, do tego dochodziły jeszcze warsztaty i konsultacje na kilku etapach prac nad dokumentem. W sferze zarządzania projektem było to duże wyzwanie, ale jednocześnie dające wiele satysfakcji.

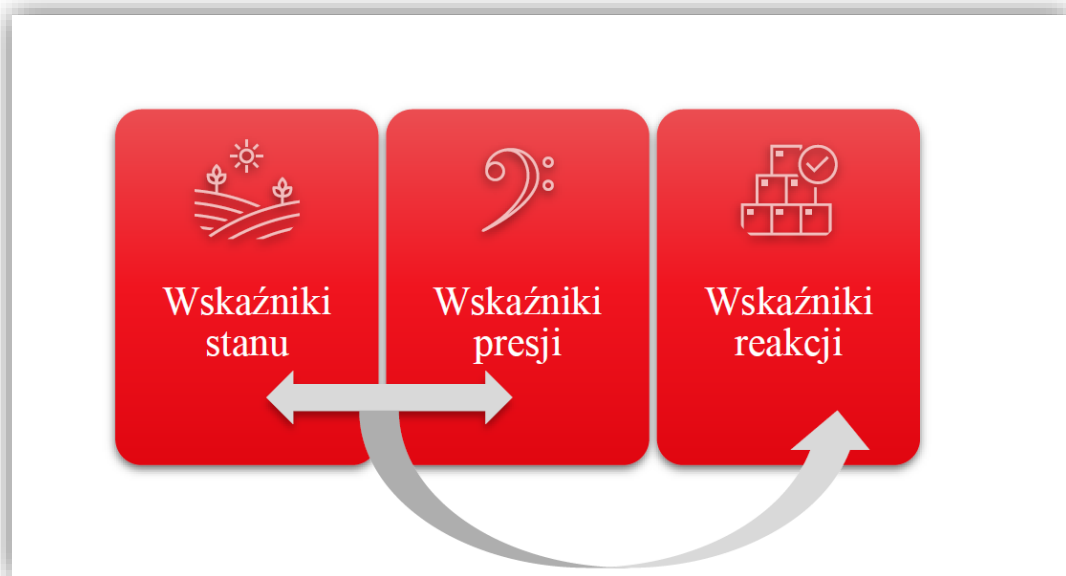
System pracy był podzielony na cotygodniowe spotkania z ekspertami z polskiego oddziału firmy ARUP natomiast raz na dwa tygodnie odbywało się duże międzynarodowe spotkanie z ekspertami ARUP z Wielkiej Brytanii oraz EBRD z całego świata pod kierunkiem nadzorującego wdrażanie GCAP w różnych państwach, Pana Hiro Ito. Harmonogram pracy opierał się zatem na tygodniowym i dwutygodniowym raportowaniu przydzielonych zadań zarówno przez ARUP jak i zespół miejski, a oba zespoły były w stałym kontakcie. Koordynatorzy brali udział w przekazywaniu oczekiwań każdej ze stron. Byli też łącznikiem reprezentującym miasto Wałbrzych na licznych warsztatach organizowanych przez EBRD dla miast będących już w GCAP.

Jak już wcześniej wspomniano, EBRD wspólnie z ARUP przygotowywali wcześniej kilkadziesiąt dokumentów dla wielu miast w różnych Państwach, a zatem został już wypracowany model i system pracy, który się sprawdził i da się implementować dalej. Można powiedzieć wprost, że w Wałbrzychu nie wyważaliśmy otwartych drzwi, a przekraczaliśmy je krok po kroku zgodnie z założonym harmonogramem, który wyglądał tak, jak na poniższym diagramie:

Rysunek 2. Etapy przygotowania dokumentu GCAP źródło: opracowanie ARUP

Po pierwsze przeprowadzono dogłębną analizę stanu miasta w ustalonych sektorach wraz z ustaleniem priorytetów. Podkreślić należy, że po raz pierwszy w Wałbrzychu wykonano tak szczegółowe i analityczne opracowanie oparte na konsultacjach i wspólnych działaniach tak wielu grup interesariuszy pracujących jednocześnie. Warto dodać, że taka współpraca poszerzyła obraz wiedzy na temat różnych obszarów funkcjonowania miasta wśród poszczególnych instytucji i osób, jest to dodatkowa korzyść i synergiczne działanie, które pozwoliło też zintegrować uczestników całego procesu przygotowywania GCAP. Na poniższym rysunku przedstawiono kluczowe do przygotowania analizy wstępnej wskaźniki, na podstawie których oceniano kondycję miasta w każdym wyznaczonym obszarze. (Rys.3)

Rysunek 3. Wskaźniki niezbędne do określenia stanu miasta w poszczególnych sektorach obejmujących GCAP (źródło: opracowanie ARUP)

Dobre przygotowanie tego etapu jest tak naprawdę kluczem do właściwego określenia celów i działań, które później znajdują się w dokumencie, jak również wizji miasta co do istoty wprowadzenia GCAP i jest to określone przez etap II. Etap III jest tak naprawdę bezpośrednim planowaniem wdrażania poszczególnych działań i bezpośrednio czasem realizacji zamierzeń i celów określonych w dokumencie, oczywiście następstwem będzie dokładne monitorowanie prowadzonych projektów i programów określonych w GCAP. (Rys.4).

Rysunek 4. Interesariusze obecni w procesie przygotowania dokumentu GCAP w Wałbrzychu (źródło: opracowanie ARUP)

Kulminacyjnymi punktami tych spotkań były warsztaty organizowane przez ARUP, pozwoliło to zgromadzić wszystkich interesariuszy podzielonych tematycznie na zespoły, raz z powodu pandemii takie spotkanie odbyło się zdalnie. To właśnie na tych warsztatach powstały ramy i główne zarysy projektów i problemów, które zostały przedstawione w dokumencie. Wszystkie instytucje zostały podzielone na grupy, które merytorycznie były odpowiedzialne za poszczególne sektory GCAP (patrz Rys.1) Tutaj ARUP zastosował kolejną przygotowaną przez siebie procedurę, której efektem miała być tzw. SHORT LIST, czyli krótka lista działań - czyli esencja i sedno GCAP dla Wałbrzycha. Następnie ten etap został przepracowany, ustalony i zaakceptowany przez pozostałych interesariuszy. Cały proces obrazuje poniższy schemat:

Rysunek 5. Kroki dotyczące wyboru wypracowanych działań ostatecznie uwzględnionych w GCAP w Wałbrzychu. (źródło: opracowanie własne ARUP)

CO DALEJ?

Obecnie miasto rozpoczyna proces wdrażania określonych w GCAP zadań oraz monitorowanie poszczególnych projektów pod kierunkiem Skarbnika Miasta Wałbrzycha, Pani Ewy Kłusek. Pierwszym krokiem będzie utworzenie floty nowoczesnych autobusów wodorowych i stacji ich obsługi a także wykorzystanie wodoru do produkcji energii – pierwsze działania już mają miejsce.

Cele jakie postawił przed sobą Wałbrzych są trudne, ale realne do osiągnięcia, bo warto dodać, że jest on najmniejszym miastem biorącym udział w całym projekcie zielonych miast EBRD. Ale warto też zaznaczyć, że jest miastem ambitnym, które już nie raz pokazało, że potrafi sobie radzić w trudnych sytuacjach i nie boi się wyzwań, a takim z pewnością jest realizacja założeń GCAP.

Rysunek 6. Wałbrzych, widok na dzielnice Podgórze i Glinik. W tle Góry Wałbrzyskie. Fot. A.Grudzień